

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра спорту і спортивних ігор

Дипломна робота (проект)
магістра

з теми: «ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УДОСКОНАЛЕННЯ
ТЕХНІКО-ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ»

Виконав: студент групи FKS1-M18
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
Сосніцький Артем Миколайович

Керівник: Стасюк І.І., кандидат наук з фізичного
виховання та спорту, доцент

Рецензент: Мазур В.А., кандидат наук з фізичного
виховання та спорту, старший викладач

Кам'янець-Подільський – 2019 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ	8
1.1 Організація урочної і позаурочної роботи з футболу в школі	8
1.2 Поняття та сутність техніки і тактики футболу	15
1.3 Техніко-тактична підготовка школярів як складова процесу фізичного виховання	24
1.4 Педагогічні умови вдосконалення техніко-тактичної підготовки юних футболістів.....	37
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	44
2.1 Методи дослідження.....	44
2.2 Організація дослідження	47
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ АНАЛІЗ.....	50
3.1 Зміст експериментальної методики вдосконалення техніко-тактичної підготовки юних футболістів на секційних заняттях в ЗОШ.....	50
3.2 Аналіз результатів дослідження	64
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ.....	80

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗОШ – загальноосвітня школа.

ДЮСШ – дитячо-юнацька спортивна школа.

СДЮШОР – спортивна дитячо-юнацька школа олімпійського резерву.

УФК – училище фізичної культури.

УОР – училище олімпійського резерву.

ДСТ – дитячі спортивні товариства.

НТЗ – навчально-тренувальні збори.

ДЮФЛ – дитячо-юнацька футбольна ліга.

КГ – контрольна група.

ЕГ – експериментальна група.

ТТД – техніко-тактична дія.

СФП – спеціальна фізична підготовка.

ЗФП – загальна фізична підготовка.

С – секунда.

М – метр.

ВСТУП

Актуальність теми. У Законах України «Про освіту» та «Про середню освіту» поставлено стратегічне завдання – оновити зміст освіти відповідно до сучасних потреб особистості і суспільства. Національна система освіти має забезпечити формування здорового способу життя, розвиток дитячого та юнацького спорту, залучення до фізичної культури всіх учасників навчання й виховання. Розвиток фізичної культури визначено одним з провідних принципів організації навчально-виховного процесу, показником його відповідності стратегії національної освіти.

Удосконалення системи фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів передбачає пошук та розробку нових форм, засобів і методів навчально-виховної, спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи. При цьому важливим інструментом педагогічного впливу виступає футбол – один з найпопулярніших й доступних видів спорту. Роль і значення цієї спортивної гри підкреслено Законом України «Про фізичну культуру і спорт», Цільовою комплексною програмою «Фізичне виховання – здоров'я нації», Державною цільовою соціальною програмою «Футбол України: здоров'я, престиж та єдність нації» на 2013–2017 роки, на основі яких продовжено взаємодію Міністерства освіти і науки України та Федерації футболу України щодо розвитку шкільного футболу.

Реалізація потенційних можливостей футболу вимагає ефективного функціонування усіх компонентів безперервної футбольної освіти: уроків фізичної культури – секцій з футболу при загальноосвітній школі – змагань серед шкільних гуртків – змагань на призи клубу «Шкіряний м'яч» – Дитячо-юнацької футбольної ліги. У цьому контексті важливого значення набуває проблема якісного навчання школярів ігровим прийомам, подальшого їх закріплення й вдосконалення, вирішення якої передбачає досконале знання вчителем структури цього процесу, відповідних йому цілей, завдань, умов та шляхів реалізації.

Учені і педагоги-практики докладають чимало зусиль для вдосконалення навчально-тренувального процесу. Різним аспектам спортивної підготовки юних футболістів присвятили свої дослідження А. Васильчук, К. Віхров, Л. Горський, О. Зінченко, Д. Кіркендалл, В. Костюкевич, М. Кук, Г. Лисенчук, М. Люкшинов, І. Максименко, В. Соломонко, О. Соломонко, Є. Столітенко, Й. Фалес, Д. Харві, А. Чанаді, І. Швиков та ін.

Аналіз науково-методичної літератури свідчить, що формування техніко-тактичної майстерності футболістів відноситься до числа пріоритетних питань, які потребують ефективного вирішення на шляху до високих спортивних досягнень. У системі фізичного виховання та багаторічної підготовки процес удосконалення рухових дій є постійним і нескінченним.

У працях Г. Монакова, В. Наумчука, В. Суворова та інших авторів зазначається, що на сьогодні методика технічної підготовки юних футболістів розроблена недостатньо, відсутні об'єктивні критерії оцінювання оволодіння технікою гри за роками навчання, за допомогою яких можна ефективно управляти навчально-тренувальним процесом [30, с.6]. Традиційні методичні підходи до становлення техніко-тактичної майстерності не забезпечують необхідної якості цієї складової спортивної підготовки [47, с.20]. На практиці вивчення окремих ігрових прийомів здійснюється непослідовно та безсистемно, має місце форсування планомірної техніко-тактичної підготовки, що знижує якість оволодіння необхідними вміннями й навичками і негативно впливає на подальшу спортивну підготовку. Ефективність технічної підготовки юних футболістів знижується і через недостатню забезпеченість педагогічних умов [33, с.265]. У підсумку більшість фахівців відзначає невідповідність рівня техніко-тактичної підготовленості вітчизняних футболістів кращим світовим зразкам.

Актуальність теми дослідження зумовлюється, з одного боку потребою формування здорової, всебічно й гармонійно розвинутої особистості школяра, вдосконалення її здібностей, реалізацією істинних сил, а з іншого, необхідністю сучасних розробок покращання й удосконалення техніко-тактичної підготовки юних футболістів як складової процесу фізичного виховання.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-методичні основи вдосконалення техніко-тактичної підготовки юних футболістів.

Завдання роботи:

1. Розкрити завдання і зміст техніко-тактичної підготовки юних футболістів.
2. Визначити педагогічні умови вдосконалення техніко-тактичної підготовки юних футболістів.
3. Розробити методику вдосконалення техніко-тактичної підготовки юних футболістів на секційних заняттях в ЗОШ та експериментально перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – процес техніко-тактичної підготовки юних футболістів.

Предмет дослідження – методичне забезпечення техніко-тактичної підготовки юних футболістів.

Для досягнення поставленої мети і розв'язання завдань дослідження використовувався комплекс взаємопов'язаних **методів**:

- теоретичних: аналіз та узагальнення наукової інформації з проблеми дослідження; аналіз, синтез, узагальнення і систематизація теоретичних та експериментальних даних; порівняння отриманих експериментальних даних;
- емпіричних: педагогічні спостереження; бесіди зі школярами, вчителями і батьками; інтерв'ю з ними; тестування учнів; педагогічний експеримент; методи математичної обробки отриманих даних.

Практичне значення одержаних результатів полягає у визначенні кількісних та якісних параметрів техніко-тактичних дій школярів, що займаються футболем. Це в подальшому дозволить покращити зміст спортивної підготовки юних футболістів завдяки специфічним засобам тренування.

Апробація результатів дослідження відбувалась під час щорічної звітної наукової конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2018-19 н.р. Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана

Огієнка (24-25 квітня 2019 року).

Структура та обсяг дипломної роботи магістра. Дипломна робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи з додатками становить 91 сторінку.

ВИСНОВКИ

1. У науковій та навчально-методичній літературі техніко-тактична підготовка юних футболістів розглядається як нероздільний педагогічний процес, спрямований на оволодіння учнями відповідною системою рухів та уміннями вправно її використовувати у змагальній діяльності для досягнення перемоги. Зміст техніко-тактичної підготовки юних футболістів визначається умовами змагальної діяльності і включає досконале оволодіння системою рухів (технікою гри), що відповідає особливостям футболу та сприяє досягненню високих спортивних результатів, а також раціональними формами, засобами і методами ведення спортивної боротьби (тактикою гри).

2. Технічна підготовка передбачає постановку і реалізацію таких завдань: створення уявлень щодо техніки футболу; збільшення обсягу та різноманітності рухових умінь і навичок; досягнення високої стабільності та варіативності прийомів гри з поступовим їх перетворенням в ефективні змагальні дії; оптимізація структури рухових дій, їх динамічних та кінематичних параметрів з урахуванням індивідуальних особливостей спортсменів; підвищення надійності та результативності технічних дій в ігровій та змагальній діяльності; удосконалення технічної майстерності відповідно до розвитку практики футболу та провідних наукових надбань. Комплекс завдань тактичної підготовки складають: ознайомлення із загальними поняттями та принципами певної системи тактичних дій; формування видів стандартного вирішення завдань, тактичних дій, які найбільшою мірою відповідають індивідуальним особливостям учня; розширення форм і способів дій з урахуванням не тільки особливостей футболістів, а й характеру дій гравців команди суперника; оптимізація й вдосконалення засобів тактичних дій відповідно до вимог сучасного футболу.

3. Педагогічними умовами вдосконалення техніко-тактичної підготовки юних футболістів є:

- підвищення якості спортивного відбору, орієнтації та прогнозування у

футболі;

- розробка новітніх методик оволодіння технікою і тактикою гри, технологій їх реалізації з урахуванням статево-вікових та індивідуальних особливостей дітей, наявного рівня їх техніко-тактичної підготовленості;

- належне матеріально-технічне та інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу школярів;

- реалізація взаємозв'язку й взаємосприймання навчальної, тренувальної і змагальної діяльності; техніко-тактичної та інших компонентів спортивної підготовки юних футболістів;

- системне і планове використання форм та видів організації навчально-тренувального процесу відповідно до етапів спортивної підготовки, індивідуальних можливостей учнів;

- покращання якості комплексного контролю, самоконтролю та взаємоконтролю юних футболістів.

4. Експериментальна методика вдосконалення техніко-тактичної підготовки юних футболістів на секційних заняттях в ЗОШ передбачає реалізацію системи засобів, яка враховує коефіцієнт використання техніко-тактичних дій кожного гравця відповідно до його ігрового амплуа і відповідає завданням формування ігрових «зв'язків» між гравцями. Така систематизація тренувальних засобів дозволяє, з одного боку, цілеспрямовано впливати на техніко-тактичну підготовку юних футболістів як складової процесу фізичного виховання, а з іншого – уможлиблює формування здорової, всебічно й гармонійно розвинутої особистості школяра. Навчально-виховний процес забезпечувався комплексом загальнопедагогічних (словесними, наочними) і практичних методів: чітко регламентованих вправ, ігровим і змагальним. Провідними способами навчання руховим діям виступили метод навчання вправ загалом (у цілому), метод навчання вправ за частинами та метод поєднаного впливу. При цьому на кожному секційному занятті дозування навантажень відповідало його педагогічним завданням, віковим та індивідуальним особливостям учнів, змісту навчально-тренувальних вправ та умовам їх виконання.

5. Експериментально доведена теоретична обґрунтованість і практична ефективність пропонованої методики. Результати складання тестових завдань свідчать, що учні експериментальної групи у порівнянні з контрольною мають вищі середні показники складання комплексу рухових тестів, які відображають техніко-тактичну підготовленість юних футболістів. Перевага учнів експериментальної групи спостерігається за результатами виконання усіх пропонованих рухових завдань. При цьому особливо вона відчутна у тих тестах, які належним чином відображають комплексну сутність техніко-тактичної підготовки, де раціональний спосіб виконання рухових дій підпорядкований певному задуму.

6. Динаміка показників учнів контрольної та експериментальної груп свідчить про важливість проведення секційних занять, підкреслює значні можливості та потенціал навчальної і позакласної спортивно-масової й фізкультурно-оздоровчої роботи, обумовлює необхідність позашкільної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андриющенко Л. Б. Футбол: учебное пособие. Волгоград : Изд-во ВГСХА, 2005. 164 с.
2. Ванжура В. Оцінювання тренуваності юних футболістів. Фізичне виховання в школі. 2012. № 1. С. 7-8.
3. Васильчук А. Г. Технологія навчання футболу школярів у системі фізичного виховання загальноосвітніх шкіл : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Л., 2007. 20 с.
4. Вихров К. Физическая подготовка юных футболистов. К. : Федерация футбола Украины, 2000. 164 с.
5. Віхров К. Л. Футбол у школі: навчально-методичний посібник. К. : Комбі ЛТД, 2002. 255 с.
6. Волков Л. В. Основи спортивної підготовки дітей і підлітків: навч. посіб. К.: Вища школа, 1993. 242 с.
7. Гнатюк О. В. Основи здоров'я і фізична культура: підручник. За ред. С. Д. Максименка. К. : Форум, 2003. 344 с.
8. Годик М. А. Физическая подготовка футболистов. М. : Терра-Спорт, Олимпия Пресс, 2006. 272 с.
9. Дулібський А. В. Тенденції розвитку сучасного футболу. Практикум з футболу : Матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. конф. К., 2001. С. 5-7.
10. Журід С. Н. Исследование возрастных изменений уровня подготовленности юных футболистов 13-17 лет. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків-Донецьк, 2003. № 23. С.403-412.
11. Журід С. М. Ефективність навчання юнаків 15-17 років техніко-тактичним діям у футболі. Молода спортивна наука України: зб. наук. пр. Львів : НВФ «Українські технології», 2003. Вип. 7. Т. 3. С.145-148.

12. Зеленцов А. М., Лисенчук Г. А., Бальчос М. В. Разработка целевых комплексных программ подготовки футболистов: методические рекомендации. К.: НУФВСУ, 1999. 62 с.
13. Зінченко О. О., Васильчук А. Г. Уроки з футболу в школі: навч. посіб. К. : Чернівці, 2002. 214 с.
14. Казаков Л. Н. Футбол. М. : ФиС, 1999. 256 с.
15. Калинчук Є. Г., Довгий В. М., Столітенко Є. В. Проблеми аналізу тренувального заняття з футболу. Проблеми науково-методичного забезпечення розвитку у молоді інтересу до футболу. Чернівці, 2000. С. 38-44.
16. Качани Л., Горский Л. Тренировка футболистов. Братислава : Шпорт, 1984. 288 с.
17. Киркендалл Д. Анатомия футбола: Учебно-методическое пособие. Минск : Попурри, 2012. 240 с.
18. Концепція національної системи фізичного виховання. Рідна школа. 1994. № 8. С. 50-51.
19. Корягин В. М. Структура и содержание современной тренировки футболистов. М. : ФиС, 1994. 134 с.
20. Корягін В. М. Ігрові показники футболістів. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. Харків : ХДАДМ, 2002. № 4. С. 7-12.
21. Костюкевич В. М. Управление тренировочным процессом футболистов в годичном цикле підготовки. Винница : Планер, 2006. 683 с.
22. Кочетков А. П. Управление футбольной командой. М. : Астрель, 2002. 192 с.
23. Леонов А. Д. Структура игры и организации соревновательного процесса в игре в футбол. К. : Олімпійська література, 1991. 96 с.
24. Лисенчук Г. А. Програмування, моделювання та контроль в управлінні тренуванням футболістів. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2001. № 2-3. С. 14-18.
25. Лисенчук Г. А. Сучасні погляди на тренувальний процес футболістів: методичні рекомендації. К. : Олімпійська література, НУФВСУ, 1999. 56 с.

26. Лисенчук Г. А. Управление подготовкой футболистов. К. : Олимпийская литература, 2003. 268 с.

27. Максименко І. Г. Порівняльний аналіз параметрів технічної майстерності футболістів та футболісток різної кваліфікації. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наук. моногр. За ред. С. С. Єрмакова. Х., 2007. № 1. С. 78–80.

28. Матвеев А. П. Воспитание физических качеств : Учебник. Под ред. Б. А. Ашмарина. М. : Просвещение, 1990. 287 с.

29. Монаков Г. В. Подготовка футболистов. Теория и практика. М. : Советский спорт, 2005. 288 с.

30. Монаков Г. В. Техническая подготовка футболиста. М. : Офсет, 1999. 128 с.

31. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–9 класи [Електронний ресурс] / [Т. Ю. Круцевич, С. М. Дятленко, І. Х. Турчик та ін.]. К.: МОН, 2009. 117 с. Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs

32. Наумчук В. І. Теоретико-методичні основи навчання спортивним іграм : Навчальний посібник. Тернопіль : Астон, 2014. 180 с.

33. Наумчук В. І. Педагогічні умови вдосконалення технічної підготовки юних футболістів. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : Зб. наук. праць Волинського національного університету ім. Л. Українки. Луцьк: РВВ «Вежа», 2008. Т.3. С. 264–268.

34. Педагогическое физкультурно-спортивное совершенствование : Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Ю. Д. Железняк, В. А. Кашкаров, И. П. Кравцевич и др.; Под ред. Ю. Д. Железняка. М. : Академия, 2002. 384с.

35. Перепелица П. Е., Демкович С. Э. Метод обучения командным тактико-техническим действиям в футболе. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць. Харків: ХДАДМ (ХХПІ), 2006. №9. С. 125-128.

36. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения. К. : Олимпийская литература, 2004. 808 с.

37. Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993-2008-%D0%BF#n10>

38. Попов А. В. Урок футболу в школі. Практичні заняття. Фізичне виховання в школі. 2011. С. 16-47.

39. Романенко А. Н. Книга тренера по футболу. К. : Здоровья, 1988. 256 с.

40. Романюк В. Науково-методичні аспекти впровадження додаткового уроку футболу в навчально-тренувальний процес школярів. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наукових праць. Луцьк, 2002. Том 1. С. 271-273.

41. Романюк В., Чижик В. Функціональна підготовленість футболістів 11-17 років. Молода спортивна наука України: зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. Вип. 10 : у 4-х т. Львів: НІВФ «Українські технології», 2006. Т. 2. С. 385-390.

42. Соломонко В. В. Індивідуальне тренування футболіста. К. : Здоров'я, 1975. 79 с.

43. Соломонко В. В., Лисенчук Г. А., Соломонко О. В. Техніко-тактична підготовка футболістів за ігровими функціями (посадами) у команді. К. : Олімпійська література, УДУФВС, 1995. 44 с.

44. Соломонко В. В., Лисенчук Г. А., Соломонко О. В. Футбол: підручник. К. : Олімпійська література, 1997. 287 с.

45. Спортивные игры и методика преподавания: учебник для пед. фак. ин-тов физ. культ. [Ю. И. Портных, З. Я. Кожевникова, Г. С. Ласин и др.]; под ред. Ю. И. Портных. [2-е изд.]. М. : Физкультура и спорт, 1986. 320 с.

46. Спортивные игры: техника, тактика обучения : Учебник / под ред. Ю. Д. Железняк, Ю. М. Портнова. М. : Академия, 2011. 520 с.

47. Столітенко Є. В. Фізичне виховання учнів 1-11 класів у процесі занять футболом: посібник. К.: ФФУ, 2011. 300 с.

48. Суворов В.В. Техническая подготовка юных футболистов на основе учета структуры соревновательной деятельности: Автореф. дисс...канд. пед. наук: 13.00.04 – Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки и оздоровительной физической культуры. Краснодар, 1996. 24с.

49. Теория и методика физической культуры: учебник. Под ред. Ю. Ф. Курамшина. М. : Советский спорт, 2003. 464 с.

50. Теория и методика физического воспитания: учебник для студ. высш. учеб. заведений физ. восп. и спорта. [Т. Ю. Круцевич, Ю. Ф. Курамшин, В. Н. Платонов и др.]; под ред. Т. Ю. Круцевич. К. : Олимпийская литература, 2008. Т. 2. 368 с.

51. Фалес Й. Г. Науково-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання до проведення уроків з футболу. Наукові записки. Серія: Педагогіка. 2003. № 2. С. 18-22.

52. Футбол: навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності (навчально-тренувальні групи та групи спортивного удосконалення). К. : Олімпійська література, 1999. 124 с.

53. Харви Д., Дангворт Р., Милли Д., Гиффод Д., Харви К. Футбол для начинающих. М. : Астрель, 2001. 264 с.

54. Холодов Ж. К., Кузнецов В. С. Теория и методика физического воспитания и спорта : учебное пособие. [2-е изд.]. М. : Академия, 2003. 480 с.

55. Цирик Б. Я., Лукашин Ю. С. Футбол. М. : ФиС, 1988. 207 с.

56. Чижик В. В. Особливості розвитку сенсомоторних функцій та рухових якостей у хлопчиків футболістів 11-17 років. Сучасні технології зміцнення та відновлення здоров'я: зб. тез наук.-пр. конф. Луцьк : Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна», 2005. С. 49-51.

57. Шаленко В. В. Динаміка формування елементів технічної підготовленості в залежності від розвитку сили м'язів у юних футболістів 11-14 років. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць. Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2006. №2. С. 121-124.

58. Шаленко В. В. Особливості навчання і становлення технічної підготовленості юних футболістів. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. праць. Харків : ХДАДМ (ХХІІІ), 2006. № 1. С. 119-122.

59. Шаленко В. В. Формування рухових якостей та технічної підготовленості школярів протягом безперервної футбольної підготовки: автореф. дис... канд. наук з фіз. вих. і спорту. Харків, 2005 20 с.

60. Шамардин А. А. Комплексная функциональная подготовка юных футболистов: монография. Саратов : Науч. книга, 2008. 239 с.

61. Шамардин В. Н. Состояние и тенденции развития современного футбола. Футбол в Україні: витоки, традиції, перспективи : матер. наук. конф. К., 2004. С. 234-240.

62. Швыков И. А. Футбол в школе. М. :Терра-Спорт, Олимпия Пресс, 2002. 144 с.

63. Шестаков М. М. Оценка технической подготовленности футболистов с учётом особенностей телосложения. Методы оценки технической подготовленности высококвалифицированных футболистов: Методические рекомендации. Москва : ВНИИФК, 1983. С. 4-8.

64. Шестаков М. М. Футбол : Структура соревновательной деятельности и критерии её эффективности в футболе. Учебно-методическое пособие, Краснодар, 1993. 28 с.

65. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 1. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2001. 384 с.

66. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів (II частина). Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2002. 247 с.

67. Юный футболист : учеб. пособие. Под. общ. ред. А. П. Лаптева, А. А. Сучилина. Москва : Физкультура и спорт, 1983. 255 с.

68. Янсон Ю.А. Уроки физической культуры в школе. Новые педагогические технологии. Ростов на Дону: Феникс, 2005. 432 с.

69. Яременко В. В., Шабаккая С. О. К вопросу использования компьютерных мультимедиа технологий в системе подготовки юных

спортсменов. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. Випуск 1 (27). С. 92-98.

70. Ярмолинський Л. М. Корекція порушень постави у футболістів на етапі початкової підготовки : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.01. Дніпро, 2018. 20 с.

71. Ярощук Я. Розвиток сенсомоторних функцій та рухових якостей школярів 10 та 11-річного віку, які займаються футболом. Молода спортивна наука України: зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. Вип. 8 : у 4-х т. Львів: НІВФ «Українські технології», 2004. Т.4. С. 344-346.

72. Яценко А. Вікові та індивідуальні анатомо-фізіологічні особливості організму юних футболістів : практикум з футболу. К. : Олимпийская литература, 2005. С. 27-32.